

Vad skulle Ayn Rand ha sagt?

FRED SEDDON

Ayn Rand tillfrågades en gång om hon kunde sammanfatta det centrala i hennes filosofi ståendes på en fot¹. Detta är vad hon sade: 1. Metafysik: objektiv verklighet. 2. Epistemologi: förnuft. 3. Etik: egenintresse. 4. Politik: kapitalism.

Denna sammanfattning är uppenbart för kort för att vara till hjälp, men jag kommer ändå att använda den till stöd för denna artikel. I det som följer kommer jag att ge läsaren en fyrdelad² introduktion till Rands filosofi³ och sedan, i en femte del, ställa frågan vad Ayn Rand skulle ha sagt om den nuvarande situationen i världen.

Metafysik

Objektivismen, som Rand kallade sin filosofi, är en metafysisk realism. Verkligheten existerar objektivt och absolut – fakta är fakta helt oberoende av människans känslor, önskningsar, förhoppningar eller färor. Den är vad den är oavsett vad vi tycker om det. Professor George Walsh har beskrivit Rands filosofi på följande sätt:

För Rand är metafysikens funktion att ge oss en förenande världssyn. Enligt objektivismen är metafysiken »the study of existence as such, or in Aristotle's words, of ›being qua being«⁴. Den »identifies the nature of the universe as a whole« och är »the basic branch of philosophy... It tells us whether we live in a universe ruled by natural laws, and therefore, stable, firm, absolute and knowable« (Rands slutsats) eller »in an incomprehensible chaos«. Huruvida de saker vi observerar omkring oss »exist independent of any observer – are created by the observer«, huruvida de är »what they are or can be changed by a mere act of ... consciousness, such as a wish«⁴.

De tre fundamentala axiomatiska begreppen hos Rands metafysik är existens, medvetande och identitet. Existensen har företräde, med medvetandet definierat som medlet att uppfatta existensen. Den mest kortfattade beskrivningen av dessa axiomatiska begrepp finns i romanen *Atlas Shrugged*, där hon beskriver dem i form av axiom:

Existence exists – and the act of grasping that statement implies two corollary axioms: that something exists which one perceives and that one exists possessing consciousness, consciousness being the faculty of perceiving that which exists.

If nothing exists, there can be no consciousness: a consciousness with nothing to be conscious of is a contradiction in terms. A consciousness conscious of nothing but itself is a contradiction in terms: before it could identify itself as consciousness, it had to be conscious of something....

To exist is to be something, as distinguished from the nothing of non-existence, it is to be an entity of a specific nature made of specific attributes. Centuries ago, the man who was – no matter

what his errors – the greatest ... philosopher [Aristotle] ... stated the formula defining the concept of existence and the rule of all knowledge: A is A. A thing is itself.⁵

Den metafysiska absolutismen gäller inte endast naturen utan även människan. Människan är en specifik entitet med en specifik identitet. Det mest karakteriserande draget hos människan är hennes rationella önskan att lära och förstå. Detta är, naturligtvis, inte en ny ståndpunkt utan uttrycktes även av Thomas av Aquino, som skrev att »man is ... an intelligent being endowed with free choice«⁶. Ändå har det inte funnits någon universell överenskommelse om vad som karakteriserar människans metafysiska grundval. Vilka alternativ till Rands synsätt har funnits?

Plato and the medievals described other-worldly souls trapped in a bodily prison. Shakespeare dramatized man as an aspiring but foolish mortal, defeated by a ›tragic flaw«. Thomas Hobbes described a mechanistic brute. [Rand är definitivt inte en »snällare, ömmare Hobbes«.] Kant saw man as a blind chunk of unreality, in hock to the unknowable. Hegel saw a half-real fragment of the state. Victor Hugo saw a passionate individualist undercut by an inimical universe. Friedrich Nietzsche saw a demoniacal individualist run by the will to power. John Dewey saw a piece of flux run by the expediency of the moment. Sigmund Freud spoke of an excrement-molding pervert itching to rape his mother.⁷

Vad såg Ayn Rand i människan? Hon såg henne som en stark, säker och lycklig och belåten effektiv gestalt. Hon såg en varelse med möjlighet att skapa relativitetsteorin, den Nionde symfonin, *Les Misérables*, *Two Treatises on Government*, den amerikanska självständighetsförklaringen, *Summa Theologiae*, *Cyrano de Bergerac*, syllogismen etc. Hon såg ett hjältemodigt släkte, där varje människa som har en dröm och sedan söker förverkliga den med varje medel är en hjälte. Denna hjältebild inkluderar även dem som inte lyckas förverkliga sina drömmar på grund av orsaker som är utom individens kontroll. (Se *We the Living* för ett konkret exempel.)

Människans kanske mest hjältemodiga sysselsättning är begagnandet av gammal och skapandet av ny kunskap. Sådant arbete hör till den natur- och samhällsvetenskapliga forskningen och humaniora, men dess övergripande principer hör till epistemologin.

Epistemologi

Epistemologi, eller kunskapsteori, är den delen av filosofin som studerar metoder för att ta till sig och bestyrka kunskap. Det grundläggande i Rands epistemologi är förnuftet. Detta, det instrument eller den färdighet som står för identifikation och integration av det som sinnena observerar, är människans

»Verkligheten
existerar objektivt
och absolut«

Mörka tider stundar

Det sägs att det är en förändringens tid. Så har nog folk i alla tider identifierat nuet. Hur många äldre generationer har inte ondgjort sig över ungdomens brutala språk, utmanande smak och okonventionella vanor? Det har nog alltid varit så att människan identifierat sitt nu som det som är olikt och bättre än alla tidigare nu.

Detta är sant såväl i vår nutid som tidigare. Historien framstår som en lam och ytterst trevande omvandling medan vår tid – 1900- och 2000-tal – framstår som en orgie i utveckling och framtidssträvan. Men vad är det i vår tid som, jämfört med tidigare epoker, är så speciellt, så förändrat, så framgångsrikt?

Det som utmärker vår tid är fortsättningen på den utveckling som påbörjades i slutet på 1800-talet, det århundrade som *de facto* hittills stått för samhällets största förändring. 1800-talet utgör en brytpunkt där självhushållning och fattigdom övergick i industri och välstånd; en period som innebär ett avbrott i den tidigare utvecklingen inom ramen för tusenåriga samhällsstrukturer.

Detta förändringens århundrade avslutades med att människans nya behov, färgade av ett generellt och kraftigt ökande välstånd, togs som argument för en ökad tvångsmakt i den nya elitens händer – för att ingen av egen kraft ska behöva skapa det välstånd som krävs för att åtnjuta ekonomiskt betingad frihet. Här föddes det som sedermera kommit att kallas statssocialism, ett system där en tvångsbaserad och parasiterande elit tar sig rätten att formulera folkets behov – och sedan tar dess pengar för att finansiera såväl upprätthållandet av tvånget som ett stillande av behovet.

1900-talet utgör sedan den självklara och väntade utvecklingen av statssocialismen: en starkt ökande statsmakt och en statsberoende befolkning, som likt gapande fågelungar

skriar efter att »någon« ska förse dem enligt deras behov. I denna utvecklings kölvatten har vi sett två världskrig, ett kallt krig och en mängd folkmord.

Är vår tid en tid i förändringens tecken? Vi kan alltid hoppas att det är så, men allt tyder på att vår tid är ett strukturellt *status quo* – där staten är och förblir den starka makten som slukar frihet, välstånd och utveckling. Vår tid är en mörk tidsålder, som är än mörkare än det som kallas medeltid.

I denna mörka tid, det vi kan kalla Nedsläckningen (för att kontrastera mot upplysningens tidsålder), har vi försökt ge ut Libertarianskt Forum. Marknaden är självfallet begränsad och det finns ingen marginal för varken profit eller ökad spridning. Tidskriften är och förblir ett ideellt projekt för ett fåtal eldsjälar. Vi har hela tiden stått fast vid vår grundläggande tanke eller idé: att sprida frihetens idéer, att vara den fyrbåk som lyser upp i nattmörkret.

Dessvärre har vi på senare tid haft problem med utgivningen. Delvis är dessa av ekonomisk art, delvis är de av annan karaktär. Därför tvingas vi att lägga ned utgivningen av papperstidningen tills vidare. Vi arbetar på att skapa förutsättningar för fortsatt utgivning framöver och det är vår förhoppning att så kommer att ske. När detta kan ske är dock inte klart. Alltför många frågetecken måste rätas ut.

Detta är alltså den sista utgåvan av Libertarianskt Forum på papper för en tid. Kommande nummer kommer att finnas tillgängliga på vår hemsida www.libertariansktforum.org. Se till att besöka hemsidan regelbundet för att inte missa kommande nummer. Vi räknar med att kunna kontakta dig om och när vi återupptar utgivningen framöver.

Det är sannerligen mörka tider vi lever i.

Per Bylund, redaktör

fortsättning från sidan 1

enda källa till kunskap, hennes enda ledstjärna och guide till att agera och hennes primära medel för att överleva.

Det är lätt att se hur Rands epistemologi är relaterad till hennes metafysik och specifikt till hennes filosofiska antropologi. Eftersom förnuftet är människans utmärkande metafysiska drag blir det en central del i hennes epistemologi.⁸

Jag vill nu visa, genom Rands epistemologi, varför hon valde att kalla sin filosofi objektivism. Enligt Leonard Peikoff är objektivitet synsättet att »knowledge is the grasp of an object through an active, reality based process [han menar logik] chosen by the subject«⁹. Den återstående delen av det här avsnittet är ett förtydligande av huvuddelen av denna definition.

Först och främst, kunskap är att ta till sig (*grasp*) och inte skapa fakta¹⁰ om ett objekt. Detta är endast ett annat sätt att betona nödvändigheten att anpassa sig till verkligheten och dess betingelser. Men det går varken automatiskt eller arbiträrt att åstadkomma denna anpassning. Detta leder till nummer två.

Människan behöver en metod för att kunna hålla sig till fakta och den metoden är logik – den »verklighetsbaserade processen«. Den grundläggande principen i logik är principen om icke-kontradiktion. Aristoteles var den första tänkaren att ge ett rigoröst och systematiskt försvar för denna princip. Han observerade att det finns ett grundläggande sätt att begå fel i kunskapsämbetet och detta är att identifiera ett ting som både A och icke-A.¹¹ Eftersom verkligheten är icke-kontradiktorisk måste människans primära metod för att lära känna verkligheten förbjuda kontradiktioner.

Men det räcker inte att både verkligheten och logiken är »på plats«. Människan måste *välja* logik som sin metod att

lära känna verkligheten. Detta är den tredje delen i Peikoffs definition. Det medvetna nyttjandet av logik i den kontinuerliga processen att lära känna verkligheten kommer dock inte automatiskt. Varje logiklärare vet att detta är sant.

Objektivitet är det goda i Rands epistemologiska scenario. Det onda är »intrinsikalism« och »subjektivism«, vilka denna artikel inte behandlar.

Etik

Etik är den del av filosofi som behandlar upptäckt och definition av »a code of values to guide man's choice and action – the choices and actions that determine the purpose and the course of his life«¹². Varför behöver människan en sådan kodex? Hon behöver en sådan kodex eftersom, till skillnad från växter och djur som är programmerade att eftersträva sitt eget bästa, det vill säga överlevnad som växter och djur, är människan inte programmerad att eftersträva sitt eget bästa. Hon kan agera som sin egen förgörare, det vill säga hon kan motsätta sig verkligheten, logik, värden och kapitalism. Hon måste lära sig vad som är i hennes intresse på lång sikt och sedan *välja* att eftersträva detta intresse. Hon måste upptäcka att för att vara en förnuftig varelse är förnuftet det pris hon måste betala för att kunna blomstra. Observera att Rand inte talar om överlevnad till *varje* pris. Hon säger att varken stöld eller allmosor är *rättfärdiga* sätt att överleva för en rationell människa eftersom båda dessa metoder inte förmår identifiera att »man, every man, is an end in himself, not the means to the ends of others. That he must exist for his own sake, neither sacrificing himself to others nor sacrificing others to himself«¹³. Den sista delen är oerhört viktig. Det betyder att livet inte kräver offer! För att förstå detta måste man förstå

den tekniska definition som Rand använder för »offer«. Med offer menas att ge upp det du värderar för något du inte värderar, eller något du värderar mer för något du värderar mindre. I *Atlas Shrugged* skriver hon:

If you exchange a penny for a dollar, it is not a sacrifice; if you exchange a dollar for a penny it is. [...] If you own a bottle of milk and give it to your starving child, it is not a sacrifice; if you give it to your neighbor's child and let your own die, it is.¹⁴

Läs den sista meningen i citatet igen och fråga dig hur moralisk den vore som ber eller kräver en sådan handling som bevis på din dygd och andliga styrka. Samma resonemang gäller också självupppoffring.

Men om offer inte är en dygd (för Rand är offer motsatsen till dygd), vad är i så fall det? I denna artikel finns inte utrymme att detaljerat behandla objektivismens teorier¹⁵ om dygd och värde, men kortfattat formulerar Rand det så här:

»Value« is that which one acts to gain and keep; »virtue« is the action by which one gains and keeps it. »Value« presupposes an answer to the question: of value to whom and for what? [Kontra deontologism] »Value« presupposes a standard, [kontra relativism och subjektivism] a purpose and the necessity of action in the face of an alternative. Where there are no alternatives, no values are possible.¹⁶

Nu när vi har viss insikt om vad dygd och värde är enligt Rand kan vi fråga oss vad det ultimata värdet, den ultimata dygden, och vem den primära förmånstagaren i objektivistisk etik är. »The ultimate value is *life*. The primary virtue is *rationality*. The primary¹⁷ beneficiary is *oneself*«. ¹⁸ Med »liv« menar Rand i stort sett vad Aristoteles menade med att blomstra eller *eudaimonia*.¹⁹ Med »rationalitet« menar hon förnuft såsom vi beskrivit det tidigare. Men vad menar hon med »sig själv«?

Det är här de flesta feltolkningar av hennes etiska kodex uppkommer. Hon har feltolkats som att förordna någon slags hedonism eller relativism eller subjektivism. Men hon förordar inte något sådant. Hon är egoist – hon förespråkar en etik grundad på rationellt självintresse. Men är inte självintresse av ondo? »Men have been taught that the ego is the synonym of evil, and selflessness the ideal of virtue«. ²⁰

Ayn Rand utmanar detta synsätt. Utifrån premissen att liv inte kräver offer drar hon slutsatsen att det är något fel med de traditionella definitionerna av både egoism och altruism. Egoism har kommit att betyda offer av andra för sin egen skull. Altruism, som idag anses vara en praktisk synonym till moral, är offer av sig själv för andra. Vad båda dessa har gemensamt är att offer krävs för moral. Människan ges därigenom ett felaktigt val mellan sadism och masochism. Hon får lära sig att om hon vill leva och blomstra måste hon vara blodsgugare; men om hon vill vara moralisk måste hon istället göra sig utlämnad till dessa blodsgugare. Dessa är knappast inbjudande alternativ. Och ifall livet verkligen *inte* kräver offer gör båda dessa alternativ det grova felet att anta att offer faktiskt krävs och skiljer sig bara om vem som ska offras för vem. Rands etik utesluter offer ur själva definitionen av moral. För att vara moralisk måste människan eftersträva sitt eget rationella egenintresse, varken offra sig själv för andra eller andra för sig själv.

Om broderskap och respekt ska vara möjliga måste vi sluta se på varandra som offerstinna djur redo för slakt. Vi måste se varandra som mål och aldrig som medel. Det senare leder oss osökt över till politik eftersom det endast finns ett politiskt system som helt uppfyller detta icke-offer-ideal: kapitalismen.

Politik

Politik är den fjärde delen av filosofi och handlar om att definiera principerna i ett rättfärdigt socialt system. Som Rand ser det är politik inte en primär utan slutgiltig produkt av

metafysik, epistemologi och etik. Med andra ord är politik baserad på och härledd ur en teori om människans natur och människans relation till existensen.

Först när vi känner till människans natur och hur hon bör agera kan vi veta enligt vilka principer hon bör leva med andra människor. Att leva i ett samhälle förändrar inte människans natur. Hon är fortfarande en rationell, viljestyrd varelse och måste agera som en sådan. Den enda skillnaden mellan att leva på en öde ö eller i Sverige är att människan i det senare fallet måste upptäcka naturen hos de varelser som är hennes gelikar och behandla dem som sådana. Eftersom de också är rationella, viljestyrda varelser kan hon inte behandla dem som livlösa objekt, växter eller icke-rationella djur. Att göra så vore att missförstå verkligheten. Först när hon lär sig vad människor är vet hon hur hon ska hantera dem. Hon måste tala till deras förnuft. Eftersom de är rationella varelser kan hon inte nyttja våld som metod, vilket vore rätt sätt att bemöta en stor sten i ens väg, en stubbe som måste flyttas eller en anfallande noshörning. Våld och förnuft är varandras motsatser. »To deal with men by force is as impractical as to deal with nature by persuasion«. ²¹ Från detta härleder Rand den grundläggande politiska principen i objektivistisk politik, det vill säga »no man may initiate the use of physical force against others«. ²² Inte ens för det allmänna bästa. Eller de fattiga. Eller *das Volk*. Eller proletariatet. Eller de rika.

Om människor ska förhindras att nyttja våld för att uppnå sina mål behöver de en institution med syfte att skydda deras individuella rättigheter. Denna institution är staten. En stat är en institution som har monopol på nyttjandet av fysiskt våld och tvång inom ett specifikt geografiskt område, och för att staten ska vara moralisk krävs att den endast nyttjar våld som försvar mot aggression. För den som känner till Robert Nozick är Rands statsbegrepp väldigt likt dennes »nattväktarstat«. För Rand är staten polis och domare. Den är inte en arbetsgivare, en välgörenhetsklubb, en utbildningsinstitution, en husbyggare, en sjukvårdsgivare eller en böndernas vän. Staten är som en stor slägga och den grundläggande frågan i politisk filosofi är »när och mot vem« denna slägga bör användas. Rands svar är att statens våld endast bör nyttjas mot dem som är skyldiga till att påbörja bruket av fysiskt tvång eller bedrägeri. Det finns ett socialt system som är baserat på denna princip: kapitalismen.

Rand definierar kapitalism som »a social system based on the recognition of individual rights, including property rights, in which all property is privately owned«. ²³ Hon menar inte det system som finns i USA, och verkligen inte det som finns i Sverige. Det som finns i båda dessa länder är en mix av frihet och kontroll, av kapitalism och etatism. Hon menar »a full, pure, uncontrolled, unregulated laissez-faire capitalism – with a separation of state and economics, in the same way and for the same reasons as the separation of state and church«. ²⁴ Precis som staten inte ska syssla med religiösa läror och aktiviteter ska den inte syssla med Volvos eller Saabs handlingslinjer och aktiviteter. Om de styrande på Volvo eller Saab skulle bruka våld för att uppnå sina mål är det ett brott som staten ska beivra. Men till dess: bort med tassarna.

Eftersom de flesta på jorden numera är överens om att kapitalismen (i någon bemärkelse) är det mest effektiva ekonomiska system som finns är det intressant att notera att Ayn Rand aldrig var intresserad av att försvara det endast på grund av produktivitetsskäl. Hon ansåg snarare att kapitalismen krävde ett *moraliskt* försvar eller rättfärdigande. Det gör ingen gott att producera mer välstånd och effektivitet om den moraliska kodexen samtidigt fördömer produktion och välstånd. Och det är därför hon ansåg produktion, det vill säga nyttjande av förnuftet för att lösa problem för överlevnaden, som en av människans högsta dygder.

För Rand finns det moraliska rättfärdigandet av kapitalismen i det att den är det enda system som går i linje med

Returadress:
 Libertarianskt Forum
 Vildandsvägen 2 U:208
 227 34 Lund

B

människans natur som rationell varelse. Varje annat system kräver offer för folket (fascism), proletariatet (kommunism), de fattiga (välfärdsetatism), majoriteten (demokrati). Men offer är inte nödvändigt för att upprätthålla mänskligt liv. Liv kräver inte offer. Det kräver inte att något av högre värde ges upp för att uppnå ett lägre värde. Kapitalismen kräver inte offer. I kapitalismen måste all interaktion (religiös, sexuell eller kommersiell) mellan vuxna människor vara frivillig och till förtjänst för dem som är del av den. Kapitalismen som socialt system är ett vinn-vinn-system. Ingen har rätt att nyttja våld för att tillgodogöra sig religiösa, sexuella eller ekonomiska värden. Att nyttja våld leder endast till inkquisitioner, våldtäkt och anti-monopollagar. Att offensivt nyttja fysiskt tvång är inte vinn-vinn, det är alltid förlora-förlora.²⁵

Om Rand kan sägas ha rätt när hon kommer fram till politikdelen av sin filosofi ska kapitalismen ses som en självklar fortsättning på hennes metafysik, epistemologi och etik. Just därför har hon uttryckt att »I am not primarily an advocate of capitalism, but of egoism; and I am not primarily an advocate of egoism, but of reason. If one recognizes the supremacy of reason and applies it consistently, all the rest follows«²⁶.

Vad skulle Ayn Rand säga?

Sedan 1911 har Sverige utgjort modell och paradigm för välfärdsstaten. Givet Rands pro-kapitalistiska anti-välfärdsstatsfilosofi är det inte svårt att gissa vad hon skulle säga om Sverige. Börja avreglera. Ändå har Sverige en medelinkomst på över 22.000 dollar. Men detta bevisar Rands poäng, i alla fall om man godtar det Svetozar Pejovich sa när han skrev »The backbone of the Swedish industry thus has been made out of private corporations operating in international markets and depending on a policy of free trade and competition«²⁷. Om detta är sant skulle Rand mer specifikt kunna rekommendera att Sverige ger de icke-internationella företagen samma friheter som de multinationella företagen redan har.

Men vem ska åstadkomma denna stora omsvängning? Vi måste vara försiktiga med att vara överdrivet optimistiska och använda en »kasta ut nollorna«-metod. Det kan tyckas ironiskt, men de icke-socialistiska regeringarna »succeeded in nationalizing more enterprises in two to three years than the labor government did during forty-four years«²⁸.

Som filosof och generalist tror jag att Rand snarare skulle hålla sig till ett mer globalt universellt uttalande som »less government control is best«.

Noter:

- [1] Ayn Rand & Nathaniel Branden, eds. *The Objectivist Newsletter*, Vol. 1, No. 8, Aug. 1962. Citatet publicerades ursprungligen i en artikel av Ayn Rand i *Los Angeles Times* 17 juni 1962.
- [2] Rand skrev också om estetik och såg konstfilosofi som en viktig del av filosofi, men hon valde ändå att inte inkludera detta. Trots allt stod hon endast på en fot. Den som är intresserad av hennes estetik bör läsa Rands essäer på ämnet i *The Romantic Manifesto*.
- [3] För dem som känner till filohistoria är hennes position delvis ett resultat av tillkortakommanden hos traditionella lösningar på det så kallade universalieproblemet. Hon ser de (universalie-)realistiska och nominalistiska alternativen (för vilket hon använder begreppen intrinsikal och subjektiv) som icke-alternativ. Begrepp är varken intrinsikala för verkligheten eller en subjektiv skapelse av medvetandet. De är en »special kind of union: they represent reality [här har realisterna rätt] as processed by a volitional human consciousness [här har nominalisterna rätt]« (*Objectivism: The Philosophy of Ayn Rand* av Leonard Peikoff, sidan 112) Därmed är begrepp varken intrinsikala eller subjektiva utan objektiva; därav namnet objektivism. Hon fortsätter sedan att definiera värden som objektiva inom både etik och politik.
- [4] »Ayn Rand and the Metaphysics of Kant« presenterades ursprungligen vid American Philosophers Associations (Eastern Division) möte 29 december 1992. Texten återtrycktes

med vissa förändringar i *The Journal of Ayn Rand Studies*, vol. 2, nummer 1, sidan 74. (Sidan 4 i originalet.)

- [5] Citat från sidorna 1015-1016 i *Atlas Shrugged* av Ayn Rand.
- [6] Citat från prolog, *Summa Theologiae I-II* av Thomas av Aquino.
- [7] Citat från sidan 187 i *Objectivism: The Philosophy of Ayn Rand* av Leonard Peikoff.
- [8] I en kort artikel som denna är det inte möjligt att behandla de komplexa frågeställningarna och lösningarna i den objektivistiska epistemologin, så läsaren hänvisas till relevanta böcker, framförallt *The Introduction to Objectivist Epistemology* och kapitel 2-5 i Leonard Peikoffs *Objectivism: The Philosophy of Ayn Rand*.
- [9] Citat från sidan 116 i *Objectivism: The Philosophy of Ayn Rand* av Leonard Peikoff.
- [10] För tänkare i den katolska traditionen som stödjer detta synsätt, se *De Trinitate*, XV, 13, där Augustinus skriver: »Not because they are, does God know all creatures spiritual and temporal, but because He knows them, therefore they are«. Jämför också den sista meningen i XI, 10, i *Civitas Dei* där han säger »this world could not be known to us unless it existed [samma synsätt som Rand], but could not have existed unless it had been known by God [motsatt till Rand]«.

Thomas av Aquino har skrivit omfattande om samma ämne och kommer till samma slutsats. Det mest relevanta och viktiga stycket finns i *Summa Theologiae* del I, Q49, A9 där han skriver att »The knowledge of God is the cause of things. For the knowledge of God is to all creatures what the knowledge of the artificer is to things made by his art«. Den senare meningen har förmodligen sitt ursprung i *Metafysiken* III, 2, 1013a24-35 där Aristoteles nyttjar bilden av den som skapar för att beskriva de fyra orsakerna.

Att skaparen vet bäst ifrågasätts dock av Vladimir Horowitz, som hävdar sig kunna mänskessonaten bättre än Beethoven! I en TV-intervju påpekade han att Beethoven inte brydde sig nämnvärt om sina sonater efter att de komponerats, medan han, Horowitz, har spelat och tänkt på detta musikaliska verk de senaste 40 åren och därför känner till det långt bättre än Mästaren.

[11] Naturligtvis förekommer sällan detta fel på en sådan enkel nivå som att till exempel säga att bordet är både brunt och icke-brunt. Jämför istället de som hävdar att en ökning av minimumlöner inte skapar arbetslöshet. Att detta är en kontradiktion är inte lika uppenbart.

- [12] Citat från sidan 2 i *Virtue of Selfishness* av Ayn Rand.
- [13] Citat från sidan 344 i *Ayn Rand Lexicon*.
- [14] Citat från sidan 1028 i *Atlas Shrugged* av Ayn Rand.
- [15] Rand nämner sju dygder i *Atlas Shrugged*: rationalitet, oberoende, integritet, ärlighet, rättvisa, produktivitet och stolthet. Precis som Augustinus kunde sammanfatta kristendomen i uttrycket »Love God and do what you will« skulle man kunna sammanfatta den objektivistiska etiken som »Följ förnuftet och gör vad du vill«. Jag är säker på att Rand inte avsåg detta, men det är intressant att dra jämförelsen till neoplatonikernas och evangelisten Johannes identifikation av tanken eller förnuftet som Gud.

[16] Citat från sidan 1012 i *The Fountainhead* av Ayn Rand.

[17] Detta adjektiv är nödvändigt för att undvika missförstånd och feltolkningar. Egoism, enligt objektivismen, kräver inte att människan älskar endast henne själv och därför isolerar sig från andra. Däremot krävs att människan identifierar och söker kontakt med dem som är eller kan komma att vara av värde för en själv, men undviker dem som söker ändra eller förstöra ens värderingar. Det är ren självviskhet, i god mening, att föredra att leva i ett kapitalistiskt samhälle snarare än i något slags marscherande nazistisk stat. Det är ren självviskhet att föredra att leva med ditt romantiska ideal än med någon neurotisk tönt. Det är ren självviskhet att föredra Bill Gates framför Adolf Hitler.

- [18] Citat från sidan 206 i *Objectivism: The Philosophy of Ayn Rand* av Leonard Peikoff.
- [19] Läsaren som känner till Aristoteles *Nicomachiska etiken* vet att han har en mycket bred definition av lycka i de första nio och en halv böckerna, där lycka är vad som än krävs för människans lycka. I de sista fem kapitlen i bok tio används dock ett mer detaljerat lyckobegrepp definierat som en övervägd syn på *eudaimonia*. Rands synsätt överensstämmer med den bredare synen och inte den senare.

- [20] Citat från sidan 739 i *The Fountainhead* av Ayn Rand.
- [21] Citat från sidan 365 i *Ayn Rand Lexicon*.
- [22] Citat från sidan 363 i *Ayn Rand Lexicon*.
- [23] Citat från sidan 19 i *Capitalism: The Unknown Ideal* av Ayn Rand.
- [24] Citat från sidan 32 i *Virtue of Selfishness* av Ayn Rand.
- [25] Att offret förlorar är uppenbart. Men om Platon har rätt förlorar även den som tar till våld offensivt. Se bok IX i *Staten* där han demonstrerar hur tyrannen, som ständigt använder våld offensivt, men är så klipsk att han aldrig åker fast, trots allt är den olyckligaste själen i staden (*polis*). Filosofen är 729 gånger lyckligare än tyrannen. Se 587e där Platon kommer fram till den siffran. (Skämtar han med oss?)

- [26] Citat från sidan 344 i *Ayn Rand Lexicon*.
- [27] *Philosophical and Economic Foundations of Capitalism*, Lexington Books, 1983, sidan 121.
- [28] *Ibid.*, sidan 124.

Libertarianskt Forum www.libertariansktforum.org

Redaktör och ansvarig utgivare Per Bylund	Frekvens 5 nr/år (90 kr)
Redaktionssekreterare Thord Swedenhammar	Postgiro 26 49 95-2
Redaktion Ebba Swedenhammar	ISSN 1651-744X